

**UCHWAŁA NR IX/77/2015
RADY POWIATU TARNOGÓRSKIEGO**

z dnia 16 czerwca 2015 r.

**w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji „Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz
Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie realizowanego w Powiecie Tarnogórskim w latach 2011-2016” za rok
2014**

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r. poz. 595 z późn. zm.¹⁾), art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. nr 180 poz. 1493 z późn. zm.²⁾) oraz uchwały nr XI/110/2011 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z dnia 28 czerwca 2011 roku w sprawie przyjęcia „Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie realizowanego w Powiecie Tarnogórskim w latach 2011 – 2016”

**Rada Powiatu
uchwała:**

§ 1. Przyjmuje się sprawozdanie z realizacji „Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie realizowanego w Powiecie Tarnogórskim w latach 2011-2016” za rok 2014 w treści stanowiącej załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Tarnogórskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

Przewodniczący Rady Powiatu

Adam Chmiel

¹⁾Przepisy wprowadzające zmiany opublikowano w: Dz. U. z 2013 r. poz. 645, z 2014 r. poz. 379, poz. 1072

²⁾Przepisy wprowadzające zmiany opublikowano w: Dz. U. z 2009 r. nr 206 poz. 1589, z 2010 r. nr 28 poz. 146, nr 125 poz. 842, z 2011 r. nr 149 poz. 887

Sprawozdanie z realizacji „Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie realizowanego w Powiecie Tarnogórskim w latach 2011-2016” za rok 2014.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie realizowany w Powiecie Tarnogórskim w latach 2011-2016 powstał w odpowiedzi na zadania wyznaczone w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U.2005.180.1493 z późn. zm.). Program został przyjęty uchwałą Nr XI/110/2011 Rady Powiatu Tarnogórskiego z dnia 28 czerwca 2011 roku.

Celem nadrzędnym Programu jest ograniczenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz skuteczna ochrona osób doświadczających przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Tarnogórskiego. Program jest kierowany do osób doznających przemocy w rodzinie, świadków, osób stosujących przemoc w rodzinie, specjalistów podejmujących działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz instytucji, organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych, działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Sprawozdanie z realizacji Programu dokonywane jest raz w roku w oparciu o analizę danych przekazanych do PCPR przez realizatorów poszczególnych zadań. Sprawozdanie sporządzono w oparciu o dane uzyskane od następujących instytucji, placówek i organizacji:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach
- Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach
- Prokuratura Rejonowa w Tarnowskich Górach
- Komenda Powiatowa Policji w Tarnowskich Górach
- Urząd Miejski w Tarnowskich Górach, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Tarnogórski Ośrodek Terapii Uzależnień Profilaktyki i Pomocy Psychologicznej
- Powiatowa Poradnia Pedagogiczno-Psychologiczna w Tarnowskich Górach
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tworogu
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowskich Górach
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Ożarówicach
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zbrosławicach
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kaletach
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Radzionkowie
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krupskim Młynie
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Świerklańcu
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Miasteczku Śląskim
- Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Tarnowskich Górach
- Gimnazjum nr 1 w Tarnowskich Górach
- Publiczne Gimnazjum nr 2 Sportowe
- Zespół Szkół Budowlano-Architektonicznych w Tarnowskich Górach
- Zespół Szkół Artystyczno-Projektowych w Tarnowskich Górach

- Szkoła Podstawowa nr 1 w Miasteczku Śląskim
- Zespół Szkół im. Kai Mireckiej w Nakle Śląskim
- Zespół Szkolno-Przedszkolny Szkoły Podstawowej nr 2 w Miasteczku Śląskim
- Zespół Szkół w Zbroslawicach
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 3 w Tarnowskich Górach
- Zespół Szkół przy Ośrodku Leczniczo-Rehabilitacyjnym dla Dzieci Kamieniec-Zbroslawice
- Zespół Szkół w Krupskim Młynie
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Orzechu
- Zespół Szkół Podstawowo-Gimnazjalnych w Radzionkowie
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 4 w Tarnowskich Górach
- Publiczne Gimnazjum w Miasteczku Śląskim
- Gimnazjum w Brynku
- Szkoła Podstawowa w Kamieńcu
- Szkoła Podstawowa nr 11 w Tarnowskich Górach
- Szkoła Podstawowa w Tworogu
- Szkoła Podstawowa nr 13 w Tarnowskich Górach
- Szkoła Podstawowa nr 10 w Tarnowskich Górach
- Szkoła Podstawowa w Kopienicy
- Szkoła Podstawowa nr 1 w Radzionkowie
- Szkoła Podstawowa nr 2 w Miasteczku Śląskim
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 w Tarnowskich Górach
- Publiczne Gimnazjum nr 3 w Tarnowskich Górach
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Tarnowskich Górach
- Gimnazjum im. Ojca Ludwika Wrodarczyka w Radzionkowie
- Publiczne Gimnazjum nr 4 w Tarnowskich Górach
- Szkoła Podstawowa nr 15 w Tarnowskich Górach
- Szkoła Podstawowa w Przechlebiu
- Szkoła Podstawowa w Czekanowie
- II Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Tarnowskich Górach
- Zespół Szkół Chemiczno-Medycznych i Ogólnokształcących w Tarnowskich Górach
- Centrum Edukacji Ekonomiczno-Handlowej w Tarnowskich Górach

Działania podejmowane w ramach „Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie” realizowanego w powiecie tarnogórskim w 2014 r.

1) Edukacja społeczna i promocja postaw społecznych oraz działań wolnych od przemocy.

ZADANIE	INFORMACJE	REALIZATORZY
<p>Opracowywanie i rozpowszechnianie materiałów i kampanii informacyjno – edukacyjnych na temat zjawiska przemocy w rodzinie, jego negatywnych skutków i sposobów powstrzymywania</p>	<p>Ilość materiałów informacyjnych: - ilość ulotek – 1885 - ilość plakatów – 150 - ilość informatorów – 330</p> <p><u>Informatory, ulotki, plakaty:</u> - materiały informacyjne na temat radzenia sobie z problematycznymi sytuacjami w rodzinie i emocjami (udostępnione w szkołach) - ulotki i plakaty dotyczące zjawiska przemocy oraz miejsc, w których można uzyskać pomoc - ulotki: „Gdy milczysz pozwalasz na przemoc”, „Nie myśl, że to nie twoja sprawa”, „Krzywdzone dzieci nie mówią o tym”, „Nie musisz się na to godzić”, „Przemoc wobec najbliższych jest przestępstwem”, „Czy nadal chcesz o tym milczeć”, „Dowiedz się jak zatrzymać przemoc”, „Dzieciństwo bez przemocy”. - ulotki i plakaty „Reaguj na przemoc” z informacją o ośrodkach wsparcia udzielających specjalistycznej pomocy - na terenie Gmin, szkół oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie upowszechniane są informacje nt. specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie – informacje znajdują się na tablicy ogłoszeń oraz na stronie internetowej - plakaty „Kocham. Nie biję”. - „Kocham – reaguję”, „Krzywdzone dzieci nie mówią o tym”, „Nie myśl, że to nie twoja sprawa”, „Nie musisz się na to godzić”, „Gdy milczysz pozwalasz na przemoc”, - ulotki informacyjne - „Karta praw osoby dotkniętej przemocą w rodzinie”, telefony interwencyjne i zaufania, „Dzieciństwo bez przemocy”, „Pamiętaj, że przemoc można i należy zatrzymać”, „Gdy milczysz pozwalasz na przemoc”, „Dowiedz się jak zatrzymać przemoc”. - poradnik pt. „Wyprawa PoMoc” - wykorzystywanie artykułów z czasopism „Victor Junior”, „Victor Gimnazjalista”, „Charaktery” - „Przemoc psychiczna – tajemnica czterech ścian” - „Nie hejtuj – przemoc boli” - „Samotność bo nie mam modnych ciuchów” - „Nie godzę się na przemoc” - „Moje dziecko – agresor czy ofiara?” - „Cyberprzemoc – reaguję” - „Doceń piękno twojego dziecka” - „Ojciec i matka nieustannie uczestniczą w procesie kształtowania osobowości swojego dziecka” - „Odpowiedzialni rodzice – kilka prostych odpowiedzi” - „Czy potrafisz znaleźć wyjście – przemoc w rodzinie” - „Czy wiesz, że możesz pomóc – wsparcie specjalistów (dorastanie)” - „Poznaj świat swojego dziecka”</p>	<p>PCPR, Policja, szkoły, NGO</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - „Postaw na rodzinę – mocne strony naszej rodziny” - Materiały edukacyjne dla nauczycieli - „Razem dla praw dziecka” - „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych” - gazетка szkolna na pt. „Prawna ochrona dóbr osobistych człowieka, w tym nietykalności cielesnej, a zwyczajnie szkolne” - informatory - „Jak pomagać rodzicom w rozwijaniu umiejętności wychowawczych i profilaktycznych”, „Jak wspierać w uczniach szacunek dla wartości rodzinnych” <p><u>Kampanie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - „Nie bądź obojętny na przemoc” - „Kocham. Reaguję” - „Zachowaj trzeźwy umysł” - „Prawa dla ofiar przemocy seksualnej” - „Nie wiń osoby, która doznała przemocy, to sprawca jest winny” - „Nie wiń siebie, to sprawca jest winny” - „Zachowaj trzeźwy umysł” - „Telefon zaufania dla dzieci i młodzieży” - „Przemoc boli” - „Przemoc nie musi być fizyczna” - „Nie musisz się na to godzić – reaguj na przemoc” - „Dziecko w sieci” - „Postaw na rodzinę” - „Stop wulgaryzmom” - „Reaguj na przemoc wobec dzieci. Masz prawo” - „Kocham - nie biję” - „Stop przemocy w rodzinie” - „Tydzień pomocy pokrzywdzonym przestępstwem” - „STOP cyberprzemocy” - „Słowa ranią całe życie” - „Kocham – nie krzyczę” - „Reaguj na przemoc” 	
<p>Realizacja programów profilaktycznych w szkołach dot. zjawiska przemocy w rodzinie</p>	<p><u>Nazwa i ilość zrealizowanych programów:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Szkolny Program Wychowawczy i Szkolny Program Profilaktyki realizowany w każdej szkole - Spotkanie młodzieży z przedstawicielami Policji: „Przestępczość internetowa. Odpowiedzialność za niewłaściwe wykorzystywanie Internetu, mobbing” - Coroczne spotkanie młodzieży z Policją - „Stop dla ryzyka” - stowarzyszenie „Falochron” - „Kto mieczem wojuje...” - Spotkania uczniów ze specjalistami z Centrum Profilaktyki w Katowicach oraz Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tarnowskich Górach. - Program profilaktyczny stworzony przez nauczyciela szkoły pt. „Winda do nieba” - ankieta diagnozująca poczucie bezpieczeństwa w szkole - zajęcia warsztatowe z zakresu przeciwdziałania zachowaniom agresywnym 	<p>Poradnia psychologiczno-pedagogiczna, szkoły, policja, NGO</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - „Rozpoznawanie przemocy w zachowaniach rówieśników” - zajęcia w ramach godziny wychowawczej - „Zmiana zachowań agresywnych na nieagresywne” - warsztaty - „Przemoc rówieśnicza i domowa” prowadzone przez stowarzyszenie „Falochron” - przeprowadzenie przez wychowawców klas pierwszych na wywiadówkach ankiety dotyczącej poznania swoich uczniów- „Blżej ucznia” - „Szkoła bez przemocy” - Program „Bezpieczna i przyjazna szkoła” - Program Siedmiu Kroków - opracowanie przez Gminę Kalety diagnozy profilaktycznej dotyczącej problemów społecznych - program profilaktyczny realizowany w szkołach pt. „Psoty nie z tej ziemi”, „Odzyskana kolekcja” - warsztaty profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania cyberprzemocy i uzależnieniu od komputera i Internetu - profilaktyka zachowań agresywnych - „Przyjaciele Zippiego” - program rozwijający umiejętności emocjonalno-społeczne realizowany w grupie przedszkolnej - program profilaktyczny realizowany w szkole „Spójrz inaczej” (trening rozwiązywania konfliktów), - „Drugi Elementarz czyli Program Siedmiu Kroków” - zajęcia z uczniami dotyczące przeciwdziałania zachowaniom agresywnym - „Komunikacja personalna podstawą tworzenia społeczności” - „Rodzaje przemocy fizycznej oraz jej skutki” - program terapeutyczny pt. „Saper” realizowany w szkołach, poruszający tematykę zachowań agresywnych i sposobów radzenia sobie z nimi w klasie - zajęcia profilaktyczne dla uczniów na temat trójstopniowego systemu reagowania na prowokacyjne zachowania innych oraz praktycznego stosowania zapisów szkolnego regulaminu oceny zachowania - zajęcia edukacyjne „Nie jesteś sam. Jak monitorować sytuację osób z otoczenia szkolnego lub środowiskowego, które znalazły się w biedzie, chorobie, stanie sieroctwa społecznego lub „eurosieroctwa” - gdzie szukać pomocy?” - bajka profilaktyczna - „Czerwony kapturek” - zajęcia w szkołach pt. „Czym jest empatia” - udział uczniów w akcji „Klasa na medal” - promowanie zachowań społecznie pożądanych - realizowanie w szkole programu „Szkoła bez przemocy” i „Szkoła dobrze Wychowana” - warsztaty dramowe dla uczniów - spektakl profilaktyczny organizowany w szkole pt. „Kołczasta przyjaźń” - „Postaw na rodzinę”, „Program Chronimy Dzieci”, „Szkoła bez przemocy”, „Rodzina jest najważniejsza” - umieszczenie w szkole „skrzynki bezpieczeństwa” do której uczniowie mogą wrzucać pisemne spostrzeżenia na temat sytuacji niepokojących lub niebezpiecznych w szkole i poza nią; - rozmowy pedagogów z uczniami na temat rozpoznawania form przemocy, diagnoza zjawiska przemocy wśród uczniów <p>Liczba osób objętych działaniami: ok. 3993</p>	
<p>Realizacja programów w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą w rodzinie</p>	<p><u>Nazwa i ilość programów:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Indywidualne spotkania pedagoga szkolnego i wychowawców z rodzicami – rozmowy nt. wagarów uczniów, ich przyczyn i wynikających z tego konsekwencji 	<p>PCPR, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, NGO</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Spotkania rodziców z Policjantami z Zespołu ds. nieletnich i patologii na temat przemocy w rodzinie i odpowiedzialności prawnej za dziecko - warsztaty dla uczniów realizowane przez pedagoga i psychologa z Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej pt. „Chcemy, aby w naszej klasie było dobrze” -Wywiadówka dla rodziców klas pierwszych z prelekcją nt. „Twój nastolatek potrzebuje ciebie – dorastanie” - Program „Trzymaj formę” dotyczący promowana wśród młodzieży wiedzy o zdrowym stylu życia - realizacja zajęć w szkole pt. „Każdy jest inny”, „Nazywanie i wyrażanie emocji”, „Kiedy jestem zły to...”, „Czym zastąpić agresję” - Rządowy Program Ograniczania Przemocowości i Aspołecznych Zachowań „Razem bezpiecznie” - „Projekt tolerancja podstawą życia społecznego” - szkolenie dla pedagogów - „Bezpieczna szkoła – sposoby działania w sytuacjach kryzysowych” - szkolenie dla pedagogów i pracowników Powiatowej Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej - zajęcia psychologa z rodzicami pt. „Wychowanie bez przemocy”, „Jak korygować zachowania trudne” - współpraca szkoły z rodzicami, m.in. pomoc w kształtowaniu właściwych postaw rodzicielskich i zasobów, praca z rodzinami, w których występuje problem przemocy w rodzinie - zorganizowanie w szkole spektaklu profilaktycznego dotyczącego tematyki agresji i przemocy pt. „Oczy szeroko zamknięte” (tematyka dobrych relacji rodzinnych i zachowań przemocowych) - szkolenie rodziców z zakresu autoagresji prowadzone przez psychologa z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej - „Profesjonalni rodzice” - warsztaty edukacyjno – profilaktyczne dla rodziców zastępczych mających na celu radzenie sobie i rozumienie zachowań dzieci pochodzących z rodzin z problemem alkoholowym - „Rodzinny węzeł gordyjski” - warsztaty edukacyjno-terapeutyczne dla rodzin - „ZaFAScynowani rodzice” - warsztaty edukacyjno-profilaktyczne dla rodziców zastępczych i adopcyjnych, standardy postępowania i terapii dziecka z FAS (część II) <p><u>Liczba osób objętych działaniami:</u> ok. 1167</p>	
<p>Realizacja programów edukacyjnych i wspierających dot. zjawiska i zapobiegania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych</p>	<p><u>Nazwa programu:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - „Niepełnosprawność, starość, choroba” - 3 zajęcia dla młodzieży szkolnej - „Ogólnopolska Kampania Społeczna na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wobec Osób Starszych i Niepełnosprawnych” - organizowanie Dnia Babci i Dziadka w szkołach - Realizowanie w szkołach programów: „Dzień osoby niepełnosprawnej”, „Mój kolega jest niepełnosprawny” - zajęcia dotyczące rozwijania tolerancji w kontakcie z innymi, komunikacji interpersonalnej - „Wrażliwość na ludzkie cierpienie. Czy jestem tolerancyjny” - udział uczniów szkoły w konkursie zewnętrznym „Niepełnosprawni – tacy sami czy inni” - zajęcia integracyjne z uczniami niepełnosprawnym z Ośrodka Adaptacyjno-Rehabilitacyjnego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej w Radzionkowie - spotkanie uczniów z pensjonariuszami Domu Seniora „Dolomity”, występ muzyczny - gazetka ścienna pt. „Czy naprawdę jesteśmy inni – razem w naszej szkole” - projekcja filmu wydanego przez Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji pt. „Czy naprawdę jesteśmy inni – razem w naszej 	<p>Szkoły, NGO</p>

	<p>szkole”</p> <ul style="list-style-type: none"> - zajęcia edukacyjne dla uczniów pt. „Mój przyjaciel jest inwalidą” - udział uczniów w IV Śląskim Pikniku Integracyjnym Osób Niepełnosprawnych w Chorzowie - zajęcia socjoterapeutyczne dla uczniów z elementami bajki i muzykoterapii - wolontariat uczniów „Hominem Quero” - programy realizowane przez uczniów na rzecz środowiska lokalnego „Mała Biblioteczka dla ZDROEWiR”, angażowanie młodzieży do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi, przedszkolakami, seniorami - zbiór materiałów piśmienniczych oraz słodyczy dla podopiecznych Domu Pomocy Społecznej w Nakle Śląskim - dogoterapia – alternatywne metody redukcji stresu - „Stop agresji i przemocy” - zajęcia w szkołach dotyczące osób chorujących na Zespół Aspergera, prezentacja filmu „Adam” - „Inny nie znaczy gorszy” - zajęcia edukacyjne dla uczniów - „Wykluczenie społeczne – starość, choroba, niepełnosprawność” - „Rozwój moralny człowieka” 	
<p>Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie radzenia sobie ze stresem, agresją, sytuacjami trudnymi</p>	<p><u>Nazwa i ilość szkoleń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - „Komunikacja interpersonalna – sztuka porozumiewania się” - „Trening postaw asertywnych” - „Postawy prospołeczne: altruizm i empatia” - „Radzenie sobie ze stresem, agresją, sytuacjami konfliktowymi” - Zajęcia wynikające ze Szkolnego Programu Wychowawczego dotyczące agresji i przemocy, rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie w trudnych sytuacjach, sposobami opanowania stresu. - Zajęcia prowadzone przez stowarzyszenie „FALOCHRON” - „Wirtualna rzeczywistość – korzyści i zagrożenia”, „Złość-agresja-przemoc” - zajęcia prowadzone przez psychologa, wychowawcę klasy i Policję dotyczące radzenia sobie z sytuacjami trudnymi, odpowiedzialności prawnej za czyny karalne - zajęcia w szkole pt. „Nie pal przy mnie proszę” - zajęcia w szkole pt. „Znajdź własne rozwiązanie” - Koncert Duet Smyczkowy realizowany w ramach programu „Koncertowy zawrót głowy”- rozwijanie umiejętności radzenia sobie z napięciem i stresem poprzez obcowanie z muzyką - wyścigi rowerowe „Alternatywa 2014”, udział w zawodach sztafety pożarniczej organizowanych w ramach projektu „Stań z nami na straży bezpieczeństwa”, program „Działaj Lokalnie” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowany przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce, mające na celu rozwijanie u dzieci nawyków łagodzenia napięć i radzenia sobie ze stresem poprzez sport, wspólną zabawę - udział w konkursach artystycznych i sportowych - „Dzień bez przemocy” - wielotorowa akcja dla wszystkich uczniów szkół (białe opaski na znak: „jestem wolny od przemocy”, konkurs na plakat, konkurs na list osoby, która doświadcza przemocy w rodzinie, konkurs na hasło antyprzemocowe, nagrody dla osób wolnych od zachowań agresywnych i umiejących współpracować) - gry i zabawy integrujące klasę - zajęcia dotyczące radzenia sobie z własną i cudzą agresją, ćwiczenia w nawiązywaniu nieagresywnych kontaktów, konstruktywnego wyrażania emocji, ćwiczenia zachowań asertywnych, naśladowanie pozytywnych wzorców, techniki relaksacyjne - „Umiem i mogę kierować swoim zachowaniem” (analiza szkolnego systemu oceniania zachowania) 	<p>PCPR, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, szkoły, NGO, TOTU</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - warsztaty na temat komunikacji w grupie realizowane przez Śląskie Centrum Profilaktyki i Psychoterapii w Katowicach - spotkanie uczniów szkoły z funkcjonariuszem Policji pt. „Agresja i przemoc wśród dzieci” a także spotkanie ze Strażą Miejską pt. „Bezpieczne ferie” - grupa terapeutyczna na terenie Powiatowej Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej dla dzieci z ADHD i Zespołem Aspergera - zajęcia dla uczniów pt. „Jak dbać o zdrowie psychiczne?” - „Jak stworzyć dobry zespół klasowy, cechy dobrego kolegi, koleżanki” - „Kiedy Pani Złość przychodzi z wizytą”- zajęcia prowadzone w szkole przez pedagoga - wyjazd dzieci na półkolonie „Akcja zima – profilaktyka”, „Akcja lato – profilaktyka” - „Wędrując ku dorosłości” - Program „Lokomotywa” - edukacja społeczna - „Jak rozwiązywać konflikty w grupie” - „Gdzie szukać pomocy w sytuacjach kryzysowych” - „Nauka wyciszania negatywnych emocji i stresu” - „Ja i moja rodzina – kształtowanie prawidłowych relacji i więzi” - zajęcia warsztatowe dla uczniów „Agresja – korzyści czy straty?” - zajęcia warsztatowe dla uczniów „Agresja i przemoc. Niezbędnik nauczyciela, pedagoga, dyrektora” - zajęcia dla uczniów „Aktywne słuchanie, komunikaty ja”, „Wpływ grupy na jej członków”, „Jak nie ulegać manipulacji”, „Skuteczne podejmowanie decyzji”, „Jak spędzamy czas wolny” - zajęcia dla uczniów „Znajdź właściwe rozwiązanie”, „Naucz się mówić nie”, „Jakie są nasze wartości”, „Kocham nie biję”, „My dzieci z dworca ZOO”, „O tym jak odkrywać siebie i innych i się przy tym nie pogubić” - organizowanie w szkole „Dnia bez przemocy”, projekcja filmu „Danny Boy” - warsztaty dla uczniów pt. „Archipelag Skarbów” - wzmacnianie odpowiedzialności za własne wybory i decyzje - zajęcia psychoedukacyjne dla uczniów szkoły pt. „Komunikacja społeczna” - Ferie w Szkole – zapewnienie dzieciom możliwości kreatywnego spędzania czasu wolnego w oparciu o zasady społecznie akceptowalne. - „Zaplątani w sieci” - Śląskie Centrum Profilaktyki i Psychoterapii w Katowicach, zajęcia dla uczniów - słowno-muzyczny program profilaktyczny realizowany w szkołach „Wolności oddać nie umiem” - Program terapeutyczny „Saper” realizowany w szkole dotyczący zachowań agresywnych i sposobów radzenia sobie z nimi w klasie. <p><u>Ilość uczestników objętych działaniami:</u> ok. 5900</p>	
Rozwijanie edukacji przedmałżeńskiej na rzecz przeciwdziałania przemocy	Brak informacji	Parafie (poradnie życia rodzinnego), NGO, szkoły

2) Stworzenie organizacyjnych i kadrowych warunków do udzielenia profesjonalnej pomocy ofiarom, świadkom i sprawcom przemocy w rodzinie.

ZADANIE	DANE	REALIZATORZY
Specjalistyczne poradnictwo psychologiczne, prawne, socjalne i rodzinne	<u>Ilość porad:</u> 742 <u>Ilość rodzin korzystających z poradnictwa:</u> 261	PCPR, TOTU, poradnia psychologiczno-pedagogiczna
Działalność Punktu Interwencji Kryzysowej	<u>Ilość konsultacji:</u> 388 <u>Ilość osób korzystających z pomocy w punkcie:</u> 140	PCPR
Działalność Punktu Konsultacyjnego dla Osób Poszkodowanych w wyniku przestępstw i przemocy	W 2014 r. mieszkańcy Powiatu mieli możliwość skorzystania z cotygodniowych dyżurów pełnionych przez psychologa, pracownika socjalnego i funkcjonariuszy Policji.	PCPR, Policja
Udostępnienie informacji o miejscach w ośrodkach wsparcia i specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	<u>Wydane broszury informacyjne:</u> - Karta informacyjna dla osoby stosującej przemoc w rodzinie - Karta praw osoby dotkniętej przemocą w rodzinie - informacje zamieszczane na tablicach ogłoszeń na terenie Ośrodków Pomocy Społecznej - informacje na stronie internetowej miasta Kalety dotyczące dyżurów terapeuty dla ofiar przemocy, pracy Zespołu Interdyscyplinarnego - informacje zamieszczane w Internecie - informacje udzielane są w formie ustnej przez pracowników socjalnych, pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie	PCPR, OPS, NGO
Utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej z miejscami hostelowymi	<u>Ilość miejsc hostelowych:</u> 0 <u>Ilość osób korzystających z pomocy OIK:</u> 0	PCPR
Stworzenie optymalnych warunków do przesłuchań dzieci – świadków, ofiar i sprawców przemocy - „Przyjazny Pokój Przesłuchań”, obecność psychologa	W Komendzie Powiatowej Policji w Tarnowskich Górach nie ma „Niebieskiego Pokoju”. Funkcjonuje pomieszczenie o charakterze przystosowanym do rozmów z dziećmi i ofiarami przemocy, jednak bez usprawnień umożliwiających prowadzenie przesłuchań w standardach określonych w przepisach. Policja prowadzi przesłuchania w obecności psychologa lecz nie gromadzi tych danych do celów statystycznych.	Policja, PCPR
Zapewnienie dzieciom doznającym przemocy miejsc w rodzinach zastępczych i POW	<u>Ilość przeszkolonych kandydatów na rodziców zastępczych:</u> 13 rodzin	PCPR, sąd, kuratorzy, policja

	<p><u>Ilość dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i POW:</u> 46 dzieci umieszczono w rodzinach zastępczych, 1 dziecko umieszczono w POW na terenie powiatu, 7 dzieci umieszczono w POW poza powiatem</p>	
Zapewnienie pomocy lekarskiej ofiarom przemocy w rodzinie	<p><u>Ilość wydanych zaświadczeń:</u> brak danych</p>	Zakłady opieki zdrowotnej
Promocja, realizacja i usprawnienie procedury „Niebieskiej Karty”	<p><u>Ilość formularzy „Niebieska Karta” (dane z Zespołów Interdyscyplinarnych z terenu powiatu):</u> 350</p> <p><u>Ilość interwencji wspólnych służb:</u> ok. 215</p>	OPS, Policja, GPRPA
Ochrona przed dalszym krzywdzeniem – izolacja sprawcy przemocy	<p><u>Ilość wydanych nakazów opuszczenia lokalu mieszkalnego:</u> 8 (Prokuratura), 5 (Sąd)</p> <p><u>Ilość wydanych zakazów kontaktowania się z pokrzywdzonym:</u> 4 (Prokuratura) 1 (Sąd)</p>	Policja, prokuratura, sąd
Ochrona przed dalszym krzywdzeniem – pomoc w uzyskaniu schronienia w mieszkaniu socjalnym	Do Zespołu Mieszkań Chronionych skierowano 18 osób	Urzędy miast i gmin, OPS
Realizacja Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie	<p><u>Ilość edycji programu korekcyjno-edukacyjnego:</u> 1</p> <p><u>Ilość sprawców objętych programem:</u> 11</p>	PCPR, Policja, kuratorzy, Sąd, OPS, Areszt Śledczy
Programy terapeutyczne i grupy wsparcia dla ofiar przemocy	<p><u>Ilość grup wsparcia dla ofiar przemocy:</u> 42</p> <p><u>Ilość programów terapeutycznych:</u> 1</p> <p><u>Ilość uczestników grup wsparcia i grup terapeutycznych:</u> 31</p>	PCPR, TOTU
Działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych	<p><u>Ilość osób biorących udział w terapii leczenia uzależnień ambulatoryjnej:</u> 298 sesji indywidualnych oraz 46 grupowych.</p> <p><u>Ilość skierowań na leczenie stacjonarne:</u></p>	Poradnie leczenia uzależnień, GKRPA, NGO

	<p>GKRPA skierowała 56 spraw do sądu o zobowiązanie do leczenia odwykowego. Rozpatrzono 100 wniosków o zobowiązanie do leczenia odwykowego.</p> <p><u>Ilość uczestników grup wsparcia dla osób współzależnych:</u> 72</p> <p><u>Ilość grup samopomocowych:</u> 3</p> <p><u>Ilość projektów profilaktycznych:</u> 9</p>	
<p>Realizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje i doskonalących umiejętności poszczególnych służb w zakresie pracy z osobami doznającymi przemocy oraz osobami stosującymi przemoc w rodzinie</p>	<p><u>Nazwy szkoleń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Zadania i kompetencje GKRPA oraz służb pomocowych w pracy z rodziną wieloproblemową (organizator: Ośrodek Twórczej Interwencji Kraków) - „Problemy przemocy seksualnej i zachowań autodestrukcyjnych u dzieci i młodzieży niepełnosprawnej” - szkolenie doskonalące - Konferencja pt. „Relacje w rodzinie – Widzę, słyszę, rozumiem” (ROPS) - Szkolenie „W sieci elektronicznej przemocy” (Metis Katowice) - Konferencja pt. „Kod zachowania, czyli jak rozumieć trudne zachowania dzieci w szkole i jak im pomagać” - Konferencja szkoleniowa pt. „Cyberprzemoc w szkole” - „Procedury postępowania w sytuacjach interwencyjnych i kryzysowych” - „Agresja w szkole” - „Niebieska Karta” - „Trudne zachowania – konsekwencja objawów zaburzeń czy świadome działanie dziecka” - „Zespół Interdyscyplinarny oraz Grupy Robocze – praktyczne aspekty funkcjonowania” - Ośrodek Psychoprofilaktyki „Nowa Perspektywa” w Krakowie - „Nie zamykaj oczu – o różnych aspektach zjawiska przemocy w rodzinie” - Wojewódzka konferencja Metis - konferencja „Profilaktyka problemowa czyli wielopłaszczyznowe oddziaływania profilaktyczne – na podstawie projektu Profilaktyka Problemowa” - „Wsparcie szkoły w zakresie pracy w zespołach interdyscyplinarnych” - samodoskonalenie nauczycieli w zakresie tematyk związanej z przemocą w rodzinie - „Zadania Zespołu Interdyscyplinarnego” - „Dziecko, a sytuacja przemocy w rodzinie. Kwestie prawne” - „Profilaktyka i interwencje w sytuacji krzywdzenia dzieci małych” - „Współpraca jednostek pomocy społecznej z policją w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Modelowe kierunki działań. Nowe narzędzia. Przykłady dobrych praktyk” - „Analiza psychologiczna zjawiska przemocy. Diagnostyka i postępowanie specjalistów” - „Problematyka przemocy seksualnej i zachowań autodestrukcyjnych u dzieci i młodzieży” - „Studium przeciwdziałania przemocy w rodzinie I i II stopnia” - „Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą domową w oparciu o procedurę Niebieskie Karty” 	<p>PCPR, OPS, policja, szkoły, sąd, NGO</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - „Mediacje dla Zespołu Interdyscyplinarnego” - „Zasady pracy zespołu zadaniowego – grupy roboczej w ramach procedury Niebieskiej Karty. Sztuka motywowania – podejścia i metody skutecznej pracy z osobą uzależnioną i sprawcą przemocy” - „Jak rozmawiać aby klient przyszedł do nas po raz drugi” - „Interwencja kryzysowa, pomoc i budowanie planu pomocy rodzinie” - „Jak radzić sobie z prowokacyjnymi zachowaniami uczniów. Metoda konstruktywnej konfrontacji” - „Jak rozmawiać z dzieckiem doświadczającym przemocy” - „Przeciwdziałanie agresji dzieci i młodzieży” - kurs zorganizowany przez Akademię Profesjonalnego Wychowawcy - konferencja „Relacje w rodzinie. Widzę, słyszę, rozumiem” - „Procedury pomocy dziecku krzywdzonemu” - „Bezpieczna i przyjazna szkoła” - „Mediacje w rodzinie” - „Cyberprzemoc i zagrożenia płynące z mediów” - „Rodzic trudny, rodzic wymagający – negocjacje/współpraca z rodzicami” - „Nauczyciel – pozytywny dorosły” - „Niebieskie Karty – procedury i postępowanie” - „Realizacja ustawowych zadań w zakresie przemocy w rodzinie” - „Agresja i autoagresja” - „Seksualność wśród młodzieży gimnazjalnej” - Szkolenie e-learningowe 'Przemoc boli” - „Problem przemocy seksualnej i zachowań autodestrukcyjnych u dzieci i młodzieży” - „Kod zaufania czyli jak rozumieć trudne zachowania dzieci w szkole i jak im pomagać” - „Przemocy w rodzinie NIE. Wykształcona kadra zarządzająca instytucjami pomocy i integracji społecznej warunkiem wczesnego rozpoznania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie” - „Profilaktyka i interwencja w sytuacji krzywdzenia małych dzieci” - „Praca z uczniem zagrożonym niedostosowaniem społecznym” - seminarium „Profilaktyka problemowa” - Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – kurs I stopnia - Trening zastępowania agresji <p><u>Ilość osób biorących udział w szkoleniach:</u> 420 uczestników</p>	
--	--	--

3) Efektywna współpraca instytucji i organizacji na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

ZADANIE	DANE	REALIZATORZY
Realizacja interdyscyplinarnych szkoleń dla służb zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	<p>Ilość szkoleń: 15</p> <p>Ilość osób biorących udział w szkoleniach: 110</p>	PCPR, OPS, policja, szkoły, NGO

Praca z rodziną w oparciu o zespoły interdyscyplinarne	<p>Ilość grup roboczych: 452</p> <p>Ilość rodzin objętych pracami zespołu: 417</p>	PCPR, OPS, Policja, szkoły, sąd, NGO
Organizacja konferencji i spotkań w celu wymiany doświadczeń i informacji z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	<p>Nazwy spotkań i konferencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spotkania nauczycieli z kuratorem rodzinnym, asystentem rodziny, pracownikiem socjalnym MOPS-u, rodzicami - Zespół Interdyscyplinarny w Tworogu opracował procedury postępowania w sytuacji podejrzenia stosowania przemocy wobec dziecka/ucznia w celu usprawnienia działań podejmowanych przez pracowników GOPS, funkcjonariuszy Policji i przedstawicieli oświaty - współpraca pedagogów z Radą Rodziców w sprawie podejmowanych działań – ustalenie warsztatów dotyczących agresji i zajęć profilaktycznych dla uczniów - współpraca pracowników instytucji z Sądem – kierowanie wniosków o wgląd w sytuację rodzinną dzieci w podejrzeniu zaniedbań w sprawowaniu władzy rodzicielskiej - uczestnictwo pedagogów szkolnych w spotkaniach konsultacyjno-informacyjnych w Powiatowej Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej w Tarnowskich Górach 	PCPR, OPS, policja, szkoły, sąd, NGO

Na podstawie informacji zebranych w powyższej tabeli można stwierdzić iż w 2014 r. jednostki i organizacje ujęte w sprawozdaniu prowadziły szeroką działalność w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy.

Działania podejmowane w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy miały na celu zmniejszenie skali zjawiska przemocy na terenie powiatu tarnogórskiego poprzez: edukację społeczną i promocję postaw społecznych oraz działań wolnych od przemocy, stworzenie organizacyjnych i kadrowych warunków do udzielenia profesjonalnej pomocy osobom doznającym przemocy i osobom stosującym przemoc, a także świadkom przemocy w rodzinie oraz efektywną współpracę instytucji i organizacji na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie i ochrony osób doświadczających przemocy w rodzinie.

W ramach Programu, w 2014 r. realizowane były liczne działania edukacyjne i informacyjne. Udostępniono wiele materiałów zawierających informacje na temat zjawiska przemocy, jego skutków i sposobów reagowania. Ulotki te zawierały również informacje na temat miejsc, w których można uzyskać pomoc. Ilość udostępnionych materiałów w rzeczywistości jest znacznie wyższa, gdyż określenie liczby rozdanych ulotek, informatorów i plakatów jest trudne do oszacowania, ponadto nie wszystkie osoby przesyłające sprawozdania podały ich przybliżoną ilość. Istotnym zadaniem wydaje się również rozpowszechnienie materiałów także poza instytucjami takimi jak: PCPR, Ośrodki Pomocy Społecznej, Policja czy szkoły, aby zwiększyć świadomość społeczeństwa na temat miejsc, do których może się zgłosić w razie zagrożenia zjawiskiem przemocy.

Istotnym zadaniem w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest prowadzenie działań profilaktycznych na terenie szkół. W 2014 r. policjanci, pedagodzy, psychologowie szkolni oraz przedstawiciele stowarzyszeń przeprowadzali pogadanki, warsztaty oraz szkolenia dotyczące profilaktyki przemocy, zarówno domowej, jak i pomiędzy rówieśnikami i cyberprzemocy. Można również zaobserwować działania wykorzystujące jako formę przekazu sztukę, w ramach których zorganizowano wyjazdy do kina czy teatru oraz zajęcia mające na celu kreatywne i aktywne spędzenie wolnego czasu przez dzieci i młodzież. Dopełnieniem działań profilaktycznych były szeroko zakrojone zajęcia edukacyjne w zakresie radzenia sobie ze stresem, agresją oraz sytuacjami trudnymi. Podejmowane działania dotyczyły także tematyki prawidłowej komunikacji w klasie, zachowań prospołecznych, kształtowania altruizmu i empatii. Uzupełnieniem zajęć teoretycznych było zaangażowanie dzieci w wolontariat na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.

W porównaniu z rokiem 2013, w 2014 wzrosła liczba osób korzystających z specjalistycznego poradnictwa: psychologicznego, prawnego oraz socjalnego, a także liczba wypełnianych Niebieskich Kart, a co za tym idzie spotkań w ramach grup roboczych. Przyczyną tego zjawiska może być wzrost świadomości społeczeństwa na temat zjawiska przemocy i w związku z tym reagowanie na jej przejawy, co przekłada się na liczbę zgłaszanych przypadków.

W 2014 r. pracownicy instytucji działający w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie brali udział w licznych konferencjach i szkoleniach. Dotyczyły one procedury Niebieskiej Karty, zadań podejmowanych przez zespoły interdyscyplinarne, pomocy prawnej i psychologicznej osobom małoletnim i dorosłym doświadczającym przemocy. Szkolenia te dotyczyły różnych form przemocy: seksualnej, rówieśniczej, domowej, a także cyberprzemocy. Ich celem było podnoszenie kompetencji pracowników zaangażowanych w pracę z osobami doświadczającymi przemocy poprzez zwiększenie wiedzy na temat rozpoznawania i diagnozowania zjawiska, prowadzenia działań profilaktycznych i edukacyjnych, a także udzielanie profesjonalnego wsparcia.

Ważnym obszarem w zakresie przeciwdziałania przemocy jest pomoc interdyscyplinarna, angażująca różne, wzajemnie współpracujące ze sobą instytucje. Również w 2014 r. odbyło się wiele spotkań pomiędzy przedstawicielami policji, szkół, ośrodków pomocy społecznej, kuratorów, przedstawicieli prokuratury i sądów, mające na celu wymianę doświadczeń i informacji pomiędzy służbami i instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy. Pracownicy spotykali się ze sobą w ramach grup roboczych, a także na interdyscyplinarnych konferencjach i szkoleniach.

Aktywności podejmowane na rzecz osób doświadczających przemocy koncentrowały się na udzielaniu specjalistycznego wsparcia psychologicznego, prawnego i socjalnego. Ponadto, w celu ochrony przed dalszym krzywdzeniem osiemnaście osób zostało skierowanych do Zespołu Mieszkań Chronionych. Działania od strony prawnej dotyczyły w głównej mierze interwencji Policji oraz Prokuratury. Wydano dwanaście zakazów kontaktowania się z pokrzywdzonym oraz pięć nakazów opuszczenia lokalu mieszkalnego.

W celu zwiększenia skuteczności działań Policji w 2014 r. zawarto porozumienie ze Starostwem Powiatowym na mocy, którego funkcjonuje lista psychologów udzielających specjalistycznego wsparcia i pomocy psychologicznej osobom małoletnim będącym ofiarami bezpośredniej przemocy w trakcie wykonywania czynności przez funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Policji w Tarnowskich Górach. Ponadto w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w każdy poniedziałek odbywają się dyżury psychologa i policji w ramach Punktu Konsultacyjnego dla Osób Poszkodowanych w wyniku przestępstw i przemocy.

W ramach oddziaływań nakierowanych na osoby stosujące przemoc w rodzinie, dzięki współpracy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie z kuratorami,

przewodniczącymi zespołów interdyscyplinarnych i policją, zorganizowano jedną edycję Programu Korekcyjno-Edukacyjnego w warunkach wolnościowych. W oddziaływaniach wzięło udział jedenaście osób, z czego sześciu uczestników ukończyło Program. Celem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych było m.in. zahamowanie i ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie, uświadomienie i zidentyfikowanie zachowań przemocowych wobec bliskich, rozpoznawanie i kontrolowanie własnych emocji, kształtowanie umiejętności komunikacji opartej na szacunku i partnerstwie oraz budowanie poprawnych relacji w rodzinie.

Na podstawie sprawozdania można stwierdzić, iż w 2014 roku było prowadzonych wiele działań na rzecz przeciwdziałania przemocy, w które zaangażowane były instytucje i służby z terenu powiatu tarnogórskiego.

Obszary, które w następnych latach wymagałyby podjęcia większych działań to:

- zadania z zakresu promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w formie szkoleń, warsztatów lub grup wsparcia dla rodziców
- kontynuacja działalności Punktu Interwencji Kryzysowej przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie
- utworzenie na terenie powiatu tarnogórskiego Ośrodka Interwencji Kryzysowej z miejscami hostelowymi zapewniającymi schronienie dla osoby doznającej przemocy, w którym udzielana byłaby profesjonalna pomoc psychologiczna, prawna i socjalna
- utworzenie Przyjaznego Pokoju Przesłuchań dla dzieci, który spełniałby techniczne warunki umożliwiające utrwalenie przesłuchania dziecka uczestniczącego w procedurze prawnej
- rozszerzenie działalności Punktu Konsultacyjnego dla Osób Poszkodowanych w wyniku przestępstw i przemocy
- podjęcie działań poszerzających poczucie bezpieczeństwa pracowników pomocy społecznej poprzez organizację szkoleń z zakresu asertywności, komunikacji z klientem oraz samoobrony fizycznej.

Jednocześnie w związku z uchwaleniem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, zaplanowana jest nowelizacja Programu Powiatowego.

Przygotowała:
Karolina Zielińska